

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-117-6-36>

РИСУНКИ ЛЕВА ХУДЯКА ПЕРІОДУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Майстренко-Вакуленко Ю. В.

кандидат мистецтвознавства, доцент,

завідувач кафедри сценографії та екранних мистецтв

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

м. Київ, Україна

Лев Мордухович (Матвійович) Худяк (1905–1959), харківський художник-графік радянської доби, є на сьогодні майже невідомим. Окремі уривчасті згадки про нього зустрічаються в архівних документах [6], каталогах виставок [3; 4] та музейних колекцій [7; 8, с. 170], статтях [9]; найдетальніша біографічна інформація міститься у статті Валентини Ткаченко (Шпак), підготованій для 4-томника «Художники Радянської України» [10], який так і не був виданий [11, с. 374]. При цьому, у колекціях багатьох музеїв України, а також Казахстану зберігається чимало рисунків Худяка періоду Другої Світової війни.

Лев Худяк народився у Харкові, у сім'ї ремісників, навчався у студії малюнку при клубі ім. Третього Інтернаціоналу, а потім – на графічному факультеті Харківського художнього інституту (1922–1930) у Олексія Кокеля та Семена Прохорова [10, с. 278]. Паралельно з навчанням (з 1925 року) Лев Худяк почав співпрацювати з Державним видавництвом України, і після закінчення інституту його творча діяльність була пов'язана переважно із роботою у галузі книжкової та журнальної ілюстрації [10, с. 278], а також естампу [3, с. 325, 342]. Можливо, під впливом мистецьких занять Лева, його старший брат, Марк Мордухович Худяк (1899–1959), з 1926 року почав відвідувати Вищі державні курси при Державному інституті історії мистецтв (Петроград), і став знаним мистецтвознавцем, археологом та співробітником Ермітажу [1].

У період Другої Світової війни Лев Худяк був евакуйований до станиці Талгар Алма-Атинської області [10, с. 279], а згодом до Алма-Ати [6, арк. 6]. Саме там він починає активно працювати у галузі рисунка і регулярно брати участь у художніх виставках, спочатку в Алма-Аті (Республіканські художні виставки «Велика Вітчизняна війна» 1942 року [4, с. 101] та 1943 року [9, с. 139]; художня виставка 1943 року, присвячена народному герою Казахстану Амангельди Іванову [10, с. 280]), а згодом у чисельних виставках у різних містах Радянського союзу [4, с. 164, 192, 196, 235, 237, 321, 367, 381, 382].

З цих виставок відбувалися регулярні державні закупівлі, і рисунки Худяка, які уповні відповідали затребуваній радянською владою тематиці, поповнили таким чином фонди багатьох музеїв. У Національному художньому музеї України зберігаються аркуші «Звільнення», «Переправа через Прип'ять», «Смерть командира», «Вишукувальна партія»; у колекції Національного музею у Львові ім. Андрея Шептицького – аркуші «За рідну землю», «Боець червоної армії», «Рейд Ковпака в Карпатах»; у фондах Одеського художнього музею – рисунки «На захист Одеси», «Промисел Іскіне. Гур'єв». У фондах Луганського обласного художнього музею – олівцеві рисунки «Мітинг в селі Ховзовка», «Нагородження паризан», «Клятва партизан», «З рідного села». Немало творів Худяка представлено в колекції Державного музею мистецтв імені Абілхана Кастеева Республіки Казахстан, зокрема, автолітографічні портрети Олександра Невського та адмірала С. Макарова [9, с. 139], рисунки з циклу «Промисел» [9, с. 140].

Рисунки на воєнну тему створювалися художниками, як на передовій, так і в евакуації, оскільки саме такою була тогочасна загальна ідеологічна вимога: «На війні стріляють, а раз стріляють, то й вбивають. Тому на виставці потрібно більше крові, щоб глядач прийшов і побачив, що йде війна. На виставці повинні бути бойові теми... Ви не можете відбуватися у теперішній час ліричними пейзажами...» [9, с. 140]. У 1944–1945 роках, після звільнення українських земель, у творчості багатьох художників, як фронту, так і евакуйованих, і тих, хто залишався на окупованих територіях, з'являються завершені, «виставкові», аркуші, які становили цикли та серії. Такі рисунки, як правило, мали реалістично-оповідний характер, наприклад, серії фронтових митців Івана Гуторова «Про солдата Вітчизняної війни» (1945), Сергія Борейка «Воїни Великої Вітчизняної війни» (1944), і були досить подібними до творів, виконаних художниками, що повернулися з евакуації (серія Михайла Добронравова «Окупація», 1945), та митцями, що пережили умови окупації (серія Семена Грузберга «По дорогах Великої Вітчизняної війни»). Рисунки Лева Худяка періоду війни склали різні серії та цикли, які були виконані як за безпосередніми натурними начерками (цикл «Промисел» було створено за матеріалами відрядження до міста Гур'єва [10, с. 279]), так і за уявою (серії рисунків «Україна в дні Вітчизняної війни», «Від Путивлю до Карпат», за однойменним твором С. А. Ковпака, та автолітографії «Великі полководці землі російської» [10, с. 279]).

Лев Худяк є одним з небагатьох художників радянського періоду, який працював переважно у галузі рисунка, успішно реалізуючи вимоги соцреалізму до станкової картини. При цьому, його аркуші відмітно вирізняються з-поміж загальної сукупності рисунків українсь-

ких художників воєнного періоду. Стандартні радянські сюжети та невибагливі, на перший погляд, композиційні рішення аркушів Лева Худяка «За рідну землю», «Боець Червоної армії», «Нагородження партизан», «Клятва партизан», «З рідного села» та багатьох інших, набувають глибини і поетичності завдяки особливій рисунковій техніці виконання. Худяк використовує широкий арсенал штриха: короткі, уривчасті риси графітного олівця (рідше – вуглини або літографського олівця) своїми розчерками-перетинаннями формують середовище, повітря, з якого наче тчуться постаті і об'єкти. Паралельно-навскісні штрихи натомість формують площини, якими неначебно «викладено» простір («Рейд Ковпака в Карпатах»). Людські постаті проступають з цього абстрактного простору-марева: словами М. Коцюбинського, «йдуть і зникають у сірій безвісті...» [5, с. 38], і уся пафосність радянсько-партійних тем: натовп, який вітає танкістів («За рідну землю»), воїн-переможець, який тримає дитину на руках («Боець Червоної армії») тощо – набуває якоїсь приховано-підсвідомої тужної ноти. За характером використання штриха – хаотично-випадковим перехрещенням окремих рисок, які живуть своїм, окремим від об'єктів, життям, – ці аркуші Лева Худяка перегукуються із тогочасними рисунками Іларіона Плещинського.

Повернувшись з евакуації, Лев Худяк переїздить до Києва, працює у видавництвах [10, с. 279], продовжує брати участь у художніх виставках. Як і більшість художників, у повоєнний період він працює над темами відбудови, зокрема індустріальних об'єктів Донбасу та Дніпрельстану [10, с. 280]. Похований на Байковому кладовищі в Києві [2].

Література:

1. Биографика. СПбГУ. Санкт-Петербургский государственный университет. URL: <https://bioslovhist.spbu.ru/hist-pg-ld/2751-hudak-mark-matveevic-morduhovic.html> (дата звернення: 10.07.2021).
2. Проект: Український некрополь. Вікіпедія: вільна енциклопедія URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Вікіпедія:Проект:Український_некрополь (дата звернення: 12.07.2021).
3. Выставки советского изобразительного искусства. Справочник: в 5 т. / науч. ред.: Галушкина А.С., Смирнов И.А. Москва : Советский художник, [1967]. Т. 2. 584 с.
4. Выставки советского изобразительного искусства. Справочник: в 5 т. / науч. ред.: Галушкина А.С., Смирнов И.А. Москва : Советский художник, 1973. Т. 3. 544 с.
5. Коцюбинський М. Фата моргана. Київ: Дніпро, 1977. 130 с.

6. Листи Шовкуненку О. О. Цибульника І. Додається список художників України членів Спілки художників з адресами. 4 квітня 1942 – 26 грудня 1945. *Центральний державний архів-музей літератури і мистецтв України*. Ф. 658. Оп. 1. Спр. 180. 13 арк.
7. Луганський обласний художній музей. Графіка. URL: <http://lugartmuseum.com/cat2abc.htm?s42p182> (дата звернення: 10.07.2021).
8. Одеський художній музей. Каталог. Графіка, скульптура. Мистецтво, 1974. 288 с.
9. Сырлыбаева Г.Н. Крупнейшие выставочные проекты Союза художников Казахской ССР в годы Великой Отечественной войны. 1942–1943 гг. вторая Республиканская художественная выставка «Великая Отечественная война». 22 июня 1943 г. Алма-Ата. *История. Память. Люди: Материалы VIII Междунар. науч.-практ. конф.* (Алматы, 16 сентября 2016 г.). Алматы, 2017. С. 137–144.
10. Ткаченко [Шпак] В. Худяк Лев Матвійович. Художники Радянської України: у 4 т. Т. 4. *Архів відділу образотворчого мистецтва ІМФЕ ім. М. Т. Рильського*. С. 278–284.
11. Ходак І. Чотиритомний довідник «Художники Радянської України»: концепція, історія підготовки, автори маловідомого академічного проекту 1940–1950-х років. *Збірник наукових студій пам'яті докторки мистецтвознавства Валентини Рубан*. НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2019. С. 325–383.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-117-6-37>

**ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНІ ЗАСАДИ
АРТ-ОБ'ЄДНАННЯ «БУРИМЕ»
(ДО 30-РІЧНОГО ЮВІЛЕЮ ТВОРЧОГО ТОВАРИСТВА)**

Найденко В. О.

*аспірантка кафедри теорії і історії мистецтв
Харківська державна академія дизайну і мистецтв
м. Харків, Україна*

Здобуття Україною незалежності сприяло змінам у мистецькому процесі міста, спричинило вихід із андеграунду культурних пластів, що підпільно існували за часів радянської влади. Нове покоління мистців бажали об'єднуватися у неформальні арт-об'єднання та переоцінювати сучасну дійсність. Художники прагнули відійти соціалістичного